

“Луцький замок – пам’ятка архітектури кінця 13 – початку 14 століття”

“Славетним і столичним”, - так називали волиняни Любартів замок у Луцьку в XVI ст. Збудований в основному великим князем Галицько-Волинської Русі Дмитром-Любартом у 1340-1385 роках, як державна столична резиденція останнього правителя Галицько-Волинського князівства, він, хоч і з втратами, зберігся до нинішніх часів і є єдиним столичним державним замком в Україні.

Всі інші - приватні або державні незалежно від достоїнств їх архітектури, стану збереження й реставрації не можуть претендувати на місце поряд із Луцьким замком. Не кажучи вже про розрекламовані деякими місцевими патріотами, особливо в Галичині, панські палаци й монастирські укріплення, які взагалі не можна назвати замками.

З припиненням роду князів Волинсько-Галицьких (1336-1337 рр.) Волинь перейшла під управління литовських князів. Перший на Волині литовський православний князь Любарт окремою грамотою затвердив древні права єпископів Луцьких, збудував у Луцьку замок і кафедральний собор на честь Апостола Іоанна Богослова. В період панування Польщі собор було зруйновано римо-католиками. На сьогоднішній день на території замку в м. Луцьку зберігся Митрополичий будинок і фундамент собору.

Однак Волинянам вже давно варто було б говорити про те, що коли наприкінці XV ст. татарські орди спопеляли українські села, коли Київ став суцільним згарищем, митрополит був убитий, а воевода разом із сім’єю і тисячами киян продані в рабство, тоді саме за мурами волинських і, в першу чергу Луцького замків знайшла собі захист правляча державна еліта Русі-України, довкола якої гуртувалося поспільство, яке миназиваємо українським етносом. Саме тоді столичний замок спричинив переростання міста у Лучеськ Великий на Стирі, і поспільство хана Перекопської орди відкрило своє дипломатичне представництво у Луцьку. В 1929 році великий князь Литви, луцький князь Вітовт, приймав у тутешньому замку монархів європейських держав.

Замкові мури й башти, окрім захисту наших предків в найдраматичніший час, зберегли для Волині й України 1 млн. 500 тисяч історичних документів і, що лише 5-та частина з них й до сьогодні прочитана, видрукувана й знаходиться у науковому обігу. Причому зроблено це було в час царського самодержавства, а за роки радянської влади і незалежності України їх опрацьовано менше, ніж 0,5 відсотка. А декотрі з цих документів написані рукою гетьмана України Івана

Виговського в бутність писаря Луцької замкової канцелярії. Тут уже - універсали гетьмана Мазепи, матеріали у справі слідства і страти Данила Братковського, заява Івана Федорова, описи міст і сіл, замків і маєтків, храмів і монастирів, документи з життя, праці і побуту всіх станів населення.

Вже від самого моменту заложення луцький замок грає величезну роль. В 1349 році Казимир, король польський, по занятті Галичини прибуває на Волинь та несподіваним нападом її займає. Один тільки Луцьк, завдяки укріпленому замкові, не піддався; навпаки, звідси наступного року кн. Любарт починає проти наступ, наслідком якого Волинь знову опинилася під його владою.

За мурами замку збиралися сейми і з’їзди правлячої еліти, в їх числі й такі, що впливали не тільки на долю Волині, а й всієї Русі-України (нелегальний з’їзд 1969 року з приводу підписання Люблінської Унії) та сприяли українському етносу (організаційне зібрання православного братства 1 вересня 1916 року).

В замковому дворі ще від давньоруських часів діяв собор Івана Богослова - найвизначніша святиня і духовна столиця східної Волині. В ній захоронені луцькі князі і єпископи, серед них і будівничий замок Дмитро-Любарт. Перед його вівтарем заключали договори й складали присяги державні урядовці. В ньому висвячували волинських священників і єпископів та освячували шлюби й шлюбні угоди. Великий князь Литви і князь луцький Вітовт освятив тут заручини своєї дочки Софії і московського царевича Василя - сина переможця татар на Куликовському полі Дмитрія Донського. То ж неспроста шлюбні пари нині знову починають відвідувати Луцький замок, а працівники історико-культурного заповідника планують зробити для них весільне свято змістовним і особливо урочистим.

Дирекція заповідника вбачає в цьому одне з джерел для виживання, оскільки заходи з фінансування реставрації замків від іноземних фондів чи за рахунок включення його до списку пам’яток Юнеско або ж розвитку як екскурсійно-туристичного об’єкту євро регіону “Буг” позитивних результатів не дали.

Не одержав Луцький замок фінансової підтримки і від держави в час його відвідання віце-прем’єром, то того ж істориком і академіком, який відіслав за милостинею до місцевих бізнесменів, ні з нагоди святкування на найвищому рівні 800-річчя Галицько-волинського князівства, як столична резиденція останнього правителя цієї держави. Як тут не пошкодуєш, що харківський нащадок виявився людиною небагатою і нерозважливою.

То ж сьогодні вічний страж Волині заліковує завдані часом рани коштом поодиноких любителів старовини, що його відвідують, та дітей-школярів, які несуть дані батьками копійки, щоб побувати у царстві середньовіччя та з висоти його головної межі оглянути старий Луцьк і почути захоплюючу розповідь про минуле міста.